BESPLATNO!

DINKO TOMAŠIĆ

u pravom svijetlu

ZAGREB 1937
Izdao Odbor hrvatskih pravnika

Hrvatsko Sveučilište je najveća naučno - prosvjetna ustanova hrvatskoga naroda, pa je njegova uloga važna, a rad usmjeren u određenom pravcu i smislu. Sveučilište s svojim profesorima i zavodima radi oko napretka znanosti, da sa tim tekovinama upozna studente, da ih stručno pripremi za buduća zvanja, te da im omogući daljni samostalan rad u pojedinim strukama i naučnim disciplinama. Hrvatsko Sveučilište mora da koristi sredini u kojoj se nalazi t. j. hrvatskom narodu, te da svojim radom i nastojanjem pridonese što više napretku naše kulture i riješavanju pitanja našega javnog života Za to je **potrebna sloboda nauke, naučnog rada, istraživanja i izlaganja, jer jedino pod tim uvjetima možemo doći do pozitivnih i vrijednih rezultata.** Zato je hrvatska kulturna javnost opravdano ustajala na obranu slobode nauke zalagajući se za autonomiju sveučilišta. **Hrvatski sveučilištarci uvijek su se zalagali za ovaj zahtjev, slobode, kulture i znanosti,** pa i danas odlučno zastupaju isto mišljenje. Za slobodu nauke moramo se zalagati i sa nacionalnog gledišta, jer istinska nauka u pravim rukama koristi narodu i pomaže ga u njegovim zahtjevima. Zato neprijatelji pritiskuju nauku i nastoje, da slobodne naučne radnike odstrane ili da od njih učine pokorne sluge, koji će se ravnati naređenjima i interesima režima. To je najbolje osjetilo baš Hrvatsko Sveučilište, koje naročito od 1918. dalje proživljava teške časove. **To je kulminiralo krvave 1925. za zloglasne Pribićevićeve vladavine, kada je stalno vrijeđana autonomija, kada su hrvatski profesori bacani sa položaja i dekretima nadomještavani režimskim štićenicima i eksponentima.** To se vršilo uz teror zloglasne batinaške i terorističke Orjune. Nijednom hrvatskom profesoru i studentu nije onda bila ni glava sigurna. To je predhodilo 1925. godini, pa je razdoblje od 1920—1925. zapisano krvavim slovima u analima naše Almae Matris.

U to vrijeme bio je na pravnom fakultetu student imenom **DINKO TOMAŠIĆ**, koji je i sada u zloj uspomeni drugova, koji su pred njim i njegovim batinašima danomice strepili. Taj je Dinko Tomašić bio naime jedan od vođa i najistaknutijih jugoslovenskih orjunaških terorista i batinaša, kojima su sila, batina i revolver bili argumenti u borbi protiv svega što je bilo hrvatsko, kulturno i napredno. Taj Dinko Tomašić bio je vrlo istaknuti haranger i »spiritus movens« orjunaških hrvatoždera i plaćeničkih nemoralnih tipova. Bio je jedan od najistaknutijih članova zloglasnog kluba »Jugoslavija«, koja ima toliko grijeha i nevine hrvatske krvi na svojoj crnoj duši. Kao vođa »Jugoslavije« postao je Tomašić tajnik Jug. Potpornog Udruženja, što je bilo unosno mjesto, a Tomašić je za to uvijek imao dobar nos, pa je obilno iskoristio sve privilegije, namjenjene srpskim »janjičarima« u Hrvatskoj. Dinko Tomašić je s poznatim razbijačem i ubojicom Berom Anđelinovićem i s naoružanom bandom provaljivao u lokale, te inzultirao Hrvate, koji se nisu poput njega odmetnuli u izdajice i izrode. Dinko Tomašić se sa orjunaškom ruljom suprotstavio hrvatskom sociologu pok. Dru. Ivi Pilaru prigodom njegova predavanja u Pučkom Sveučilištu, a to obzirom na sadašnje događaje treba dobro držati na umu. Dinko Tomašić je bez ikakovih skrupula i poznatim orjunaškim jugofašističkim moralom i metodama onemogućivao siromašnim hrvatskim studentima, da nađu sklonište u Đačkom Domu. Dinko Tomašić je uvijek bio prvi, kad je trebalo najdrskijeg i najagresivnijeg ili kad je trebalo održati najharangerskiji protuhrvatski govor. Jednom riječju: Tomašić je kao student bio stopostotno izgrađeni i aktivni orjunaški batinaš, koji je stalno ustajao protiv slobode ne samo nauke i rada na Sveučilištu, već protiv slobode čitavog hrvatskoga naroda, kojega je kao otpadnik i renegat iz dna duše mrzio. A sve to radio Tomašić »za veliku, jedinstvenu i nepobedivu Jugoslaviju od Triglava do Vardara«. Tomašić je bio zao sluga još goreg gospodara, a sve je to radio u vrijeme kada je naše Sveučilište proživljavalo najteže časove i kada je hrvatski narod — baš pod vodstvom Stjepana Radića, kojemu se danas Tomašić cinički divi — bio uništavan i ubijan, a njegovi prvaci gonjeni i zatvarani po Tomašićevom šefu i poslodavcu. Tomašić je svojim radom u svemu tome sudjelovao, i to ne kao nezreo dečko, već svijesno i proračunano kao jedan od vođa jugoslovenskih orjunaško-četničkih batinaša i jugofašističkih terorista. Takav je bio Dinko Tomašić, današnji »demokrat«, »slobodar« i veliki »Hrvat«, kojemu njegov vlastiti rođeni brat Tonko pjeva upravo histerički panegirike po hodnicima Sveučilišta.

Nakon svršenih studija u Zagrebu, odlazi D. Tomašić u inozemstvo, dakako kao stipendista, što mu je bilo veoma lahko postići. U domovinu — protiv koje se tako izdajnički i ustrajno borio — vraća se kao »obraćenik« i »veliki Hrvat«. U novoj se situaciji radi svoje sjajne gibljivosti brzo snađe. Njegov integralno-jugoslovenski i orjunaški mentalitet je sada znatno »usavršen« marksističkim zasadama, pa kao takav uskače u hrvatske redove, da nas »usreći« svojom spasonosnom sociološkom »naukom« i »ideologijom«. Kako ima silno razvijen osjećaj za konjunkturu baci odmah pogled na redove hrv. seljačkog pokreta, da se tu ugnijezdi kao otrovna orjunaško-marksistička gljiva. A njegov stric dr. Ljubo Tomašić, bivši pretsjednik Senata Kraljevine Jugoslavije i jedan od prvaka Jeftić-Živkovićeve JNS, blago se patronatski smije nad uspjesima »maloga Dinka«. Kad bi htjeli definirati sadašnjeg »pohrvaćenog« i »demokratiziranog« orjunaškog batinaša (kako ih je nazvao Stjepan Radić!) prikazali bi ga kao čovjeka osnovnog jugoslavensko-orjunaškog shvaćanja, »usavršena« marksističkim zasadama, koji uz jako razvijeni smisao i talenat za laktaštvo, danas uveliko hrvatuje i koji hrvatskoj ideji i političkoj misli daje naročitu interpretaciju u duhu jugoslovenske pučke fronte. Njegova stara mržnja na svetinje hrvatstva došla je do izražaja u njegovim »sociološkim« analizama i prikazima razvoja i elemenata razvitka našega društvenog i političkog života. Kada je dru. Dinku Tomašiću radi zlokobnog neshvaćanja, ubitačne neosjetljivosti ili neopravdanog neznanja sredine, pošlo za rukom, da se plasira u nekim hrvatskim redovima i da INTERVENCIJAMA POLITIČKIH FAKTORA DOĐE NA SVEUČILIŠTE — postaje on najednom drzak i nametljiv. U njemu se probudila stara orjunaška krv, te on svim žarom počinje napadati prave hrvatske rodoljube i licemjerski dijeliti lekcije o hrvatstvu i naprednosti onima koje je kao eksponent najcrnje protuhrvatske reakcije terorizirao i život im ugrožavao. Ovi, kao i oni koji su ideološki njihovi nasljednici i nastavljači njihova djela. Tomašiću su sada reakcionarci i štetočine hrvatskoga naroda, a on je blagi sijač i propovjednik i interpretator pravog hrvatstva, demokracije, slobode, kulture i socijalnosti. Spretan je ovaj orjunaški »Führer«, te je mnoge zabljesnuo svojim frazama i »naukom«, ali se sve to splasne i iskrsne u golotinji stvarnosti, ako malo dublje zađemo u stvar.

Dr. Dinko Tomašić je majstor naučnog blefiranja, pa nastupa kao »učenjak« i svoju propagandistučku žurnalističku, u najboljem slučaju osrednju publicistiku, servira kao »nauku« i tekovine modernog sociološkog ispitivanja. U stvari Tomašić je svojim radom uglavnom

daleko od neke ozbiljne nauke. On je zašao u političko-stranačku arenu, pa zato nema prava, da nastupa u ime nauke i da svoj negativan i destruktivan rad prikazuje kao tekovinu nauke, pa da onda u to ime traži nesmetani rad. Nema prava ni osnova, da proglasi napadajem na slobodu nauke negodovanje prema njegovom radu. Kad je u političkoj areni onda mora prihvatiti sredstva borbe i način izjašnjavanja, koji je tu uobičajen. Tomašić u svojim člancima govori o dnevno-političkim pitanjima i stvarima, zauzma političko-strančarski stav, aludira i napada pojedine ljude, pothvate i zamisli, a sve to često običnim agitatorskim načinom i sa marksističkim i pučko-frontaškim žargonom. Zar je onda to nauka?! Kad je zašao u političku arenu neka tu ostane, a ne da se sakriva za slobodu nauke, koju poštujemo i za koju se svi zalažemo? To je naš načelan stav, ali nam Tomašić ne može predbaciti nedosljednost, jer je njegov rad dalek i tuđ nauci. Zato nam ne može ništa predbaciti onaj, koji sve izvrće, pa također nauku, moral i poštenje, kako ćemo vidjeti iz njegovog najnovijeg postupka.

Tomašićev »naučni« rad je štetan i negativan u današnjoj oslobodilačkoj borbi hrvatskoga naroda. On ruši osnove, na kojima se borba zasniva. On negira i gotovo ismijava priznate narodne vrednote. On daje materijal našim neprijateljima, da omalovaže naša nastojanja. On svojim radom unaša razdor u hrvatske redove. On lomi jedinstveni narodni organizam i t. d.

Hrvatski sveučilištarci sve to znaju, vide i osjećaju, pa su morali izraziti svoje negodovanje. To je bilo pitanje časti, ponosa i hrvatske svijesti. Negativan rad dra. Dinka Tomašića očitovao se u više stvari, a mi ćemo ovom zgodom u najkraćim crtama prikazati ono, što smo zadnjih dana iznijeli u raznim diskusijama i u izlaganjima pred akademskim vlastima.

Dr. Tomašić u svojem »Društvenom razvitku Hrvata« samovoljno dijeli hrvatsko teritorijalno i etničko područje na dvije zone: zonu zadružne i zonu plemenske kulture. O tome je pisao i u »Savremeniku« (studeni 1936.) Tomašić ovu raspodjelu, u stvari cijepanje hrvatskoga naroda, vrši s prozirnom političko-strančarskom tendencijom, dajući zadružnoj kulturi sve pozitivne, a plemenskoj sve negativne osebine. Moramo pak znati da je većina Hrvata i hrvatskog teritorija baš u zoni te plemske kulture, te da je tu zdravi, otporni i borbeni elemenat (Lika, Dalmatinska Zagora, Bosna Hercegovina). ta plemenska kultura je po Tomašiću u osnovi i glavnom obilježju »pljačkaško-ratnička« (»Društveni razvitak Hrvata« str. 12), »nasilno ekspanzivna (12), ona »razvija egoizam i agresivnost« (40), podloga joj je pljačka (59), tu se »prezire svaki drugi rad osim ratničkoga« (60), to su »četnici-ratnici« (61) i »nasrtljivi siloviti tipovi« (65). U plemenskoj kulturi »svako sredstvo je dozvoljeno: prevara, podvala, nadmudrivanje (65, 66), kao i »okrutnost prema protivnicima« (66), jer je »vlast u ovoj kulturi naličje sile« (66). U plemenskoj kulturi očituje se »bezrazložno ispoljavanje lične agresivnosti« (66), pa se traži za to i opravdanje. Nakon ovoga Tomašić »naučno« omalovažava i degradira svu borbu hrvatskog naroda protiv nasrtaja Istoka i Azije, te tu borbu i podnešeni napor i žrtve hoće prikazati kao načine i izgovore, koji »opravdavaju agresivni postupak i zaodjevaju ga u društveno priznate ili — što više — u društveno hvaljenu formu (66). U tom smislu onda tumači i persiflira »borbu za pravdu«, za »svetu osvetu«, »za krst časni i slobodu zlatnu« (66). Sve te svijetle stranice hrvatske povijesti i našega narodnoga otpora Tomašiću nisu ništa drugo nego »opravdanje agresivnog postupka« tih »pljačkaško-ratničkih« Hrvata, a to znači odašnje i sadašnje većine hrvatskoga naroda. Tako Tomašić »naučno« i »sociološki« tumači našu povijest. Tomašić neće da dozvoli plemenskoj kulturi ništa zdravo i pošteno. Tu on vidi »autokratske težnje, egocentrične osjećaje« (73) i »smisao i vrijednost prevare u borbi i društvenim odnosima« (73), pa je zato većina oporuka bila krivotvorena, krive zakletve redovite, a pljačka nešto obično (79), jer je » društveno naslijeđena težnja za lakom zaradom« (77). K tome nadodaje, da plemenska sredina »utiče na izgrađivanje nestaloženih ličnosti«, (»Savremenik« studeni 1936.), da je tu položaj žene prezren (str. 79), da je pobratimstvo i posestrimstvo neki oblik homoseksualnosti (67), »ali sa gledišta plemenske zajednice društveno korisno« (67). Uopće o erotskim nagonima plemenika priča Tomašić čudesa. Tako po Tomašiću izgleda većina hrvatskoga naroda u prošlosti i sadašnjosti. Nakon iznesenih stvari ne moramo ni spominjati, da sve to Tomašić zaključuje samovoljno bez ikakovih dokaza i dokumenata, ignorirajući posve tekovine nauke i stvarno stanje stvari. On sam gotovo svugdje operira s frazom »izgleda«, jer i sam ne može vjerovati u svoje konstrukcije. Međutim ga ništa ne smeta, da na osnovu mnogih »izgleda« stvori zaključak. To je »nauka« Dinka Tomašića , a ako tome nadodamo tendenciju kojom on hoće rascijepati i omalovažiti hrvatstvo, onda imamo jasnu sliku. Sada dolazi Tomašićev sumišljenik Rudolf Bićanić — jedan od najistaknutijih Jugosokola i jugofašista u Hrvatskoj iza 6. I. 1929 — s tvrdnjom, da ¾ Hrvata nema kreveta, pa onda imamo sjajnu sliku našega naroda. Tako kroz orjunaško-sokolske naočari iz-

gleda hrvatski narod, njegova kultura i prošlost.

Dok Tomašić tako prikazuje plemensku kulturu nema riječi, da se nahvali i slavi zadružnu kulturu Hrvata, u prvom redu Hrvatskog Zagorja i Prigorja. Tu je upravo sve idilički i suprotno plemenskim četnicima i pljačkašima. »Zadružna je kultura autarkična, kolektivistička i poptuno demokratska u ekonomskim i političkim odnosima« (»Savremenik« studeni 1936) i »nema toga razočaranja ili neuspjeha, koji bi mogao da svlada otpor sredine« (i b.). U zadružnoj kulturi su ljudski odnosi sjajni i »naglašavaju se humani osjećaji«. Idealna je ustanove »skupčina«, a politička shvaćanja »teže za kulturnom i ekonomskom autonomijom, političkom i ekonomskom demokracijom« (str. 19). Položaj žene je sasvim suprotan nego li u plemenskoj kulturi. Područje i elementi hrvatske zadružne kulture nalaze se po Tomašiću u punoj suprotnosti sa područjem i elementima hrvatske plemenske kulture. On kaže: »Plemenska kultura je patriarhalna i autokratska, a to je shvaćanje u potpunoj oprečnosti sa ekonomskom i političkom demokracijom razvijene zadružne kulture« (str. 40). Tomašić ovu podvojenost i suprotnost između Hrvata vidi i danas, pa mu je to ne samo »podloga, na kojoj se razvila današnja kultura Hrvata« (50), nego treba shvatiti tu razliku plemenske i zadružne kulture »ako želimo utvrditi politička shvaćanja raznih krajeva«. Zato Tomašić kaže, da »nam je razumljivo zašto su politički izbori u banskoj Hrvatskoj (sada proširuje područje!) u velikoj većini slučajeva donosili opozicionim strankama većinu« usprkos terora i pritiska (cit. »Savremenik«) i da tamo u zadružnoj kulturi »kolektivne težnje poprimaju često oblik jednoglasnog plebiscita« (str. 29). On to ograničava, kao da ostali Hrvati ne reagiraju isto, kao da su oni neki režimlije i kao da iz krajeva plemenske kulture nije bilo otpora i revolta? (Odgovor je suvišan i samo drskost jednoga Tomašića može nešto ovako kazati. Tako izgleda njegova »nauka« i njegove konstrukcije. Dr Hinko Krizman, bio je kao intelektua-že kazati da voli hrvatski narod, bio je kao intelektualac i poznavaoc predmeta primoran kazati, da je Tomašićeva teza o dvije kulture »samo dijalektička konstrukcija« (»Nova Riječ« od 15. IV. 1937.), te da odlučno obori Tomašićeve fantazije o nekoj posebnoj hrvatskoj kulturi zasnovanoj na ustanovi »skupčine«.

Što je najvažnije i što treba naročito naglasiti to je ono što orjunaš Tomašić piše o našoj hrvatskoj državi. To je njemu djelo »pljačkaško-ratničke kulture«, pa premi tome onda štetno i negativno. Ti su pljačkaši i četnici nametnuli, učvrstili i osnovali državu (str. 12) i »državne tvorbe« (str. 68) su djelo pljačkaša, nasrtljivih tipova. Kako Tomašić ne govori na drugom mjestu pozitivno o hrvatskoj državi i državnoj ideji vidimo, da je o tome na ovaj način izrekao svoj sud. Prezir i negodovanje prema tome osjeća se svugdje kod Tomašića, pa ako to uklopimo u opća njegova nastojanja onda imamo još potpuniju sliku njegove fizionomije i njegovih namjera.

Jovan Cvijić u svojoj velikosrpskoj koncepciji bio je zaista uvrijedio i omalovažio naše hrvatske Zagorce, ali se Tomašić ne može ipak braniti, da je svojim radom rehabilitirao i pokazao pozitivnim naše Zagorce, te da je to učinio u interesu hrvatstva i njegove obrane prema istočnoj ekspanziji i imperijalizmu. Da je to učinio ozbiljno i trijezno bili bi mu zahvalni, ali Tomašić to nije smio učiniti na način, da uvrijedi, omalovaži i prikaže negativnim ostale Hrvate koje je strpao pod okvir iskonstruirane plemenske kulture. On je učinio još jedan grijeh prema hrvatstvu (a i nauci istovremeno!), kada je prikazao tu plemensku kulturu kao nešto zajedničko Hrvatima i Srbima (vidi naslov rasprave u »Mjesečniku pravničkog društva« — »Pleme i plemenska kultura kod Hrvata i Srba«) i kada kaže, da je to podloga, na kojoj se razvijala današnja kultura Hrvata i Srba«). Vrlo lijepo možemo vidjeti kako je ovdje opet očito provirio njegov stari orjunaški papak, kao i onda, kada je u Beogradu u jednom članku u »Arhivu za pravne i društvene nauke« (rujna 1935.) govoreći o našima u Americi vidio samo »Slovene«, »balkanske Slovene«, »južnoslovenske naseljenike«, »južne Slovene sa Balkana« i sl., a jedva da spomene dvaput ime Hrvat.

Dr Dinko Tomašić međutim nije zadovoljan što je ovako u osnovi pocijepao hrvatski narod na dvoje, na gotovo dva naroda. On ide dalje, pa i horizontalno dalje cijepa i razdvaja narodni organizam, koji mu i onako nije ništa drugo nego »skup društvenih slojeva« (vidi raspravu »Sadržina hrvatskog nacionalizma«, u »Savremeniku« lipnja 1937.). »Slojevi« su Tomašiću ono što su marksistima »klase«, pa se zato njegovo tumačenje naroda i nacionalizma u osnovi u ničem i ne razlikuje od marksističkoga. Po Tomašiću ovi «slojevi» imaju posebne interese, a »mnogi interesi od kojih se sastoji narodnost često su u međusobnoj protivnosti« (ib.). Na ovoj osnovi počinje Tomašić secirati i analizirati hrvatski narod i nacionalizam, da na kraju u stvari dođe do rezultata, da hrvatskog nacionalizma zapravo uopće nema, a skoro ni hrvatskog naroda, već »skup društvenih slojeva«. On odmah naglašava i što može jače i više podcrtava, da se »naročito opažaju protivnosti između puka i gornjih slojeva, između seljaštva i radništva i sit-

nog građanstva s jedne i povlaštenih slojeva s druge strane« »Razlike u interesima ovih slojeva« dolaze »do izražaja u različitoj formi nacionalizma«, pa »sa toga gledišta možemo i hrvatski nacionalizam razlikovati na staleški, građanski i seljački nacionalizam ili nacionalizam puka« (kad već tako radi čudi nas, da je ispustio onda i radnički nacionalizam!) **Dr. Dinko Tomašić dakle negira opstojnost i opravdanost jedinstvenog hrvatskog nacionalizma kao koncentracije svih snaga i elemenata nužnih u oslobodilačkoj borbi hrvatskog naroda.** Tomašić negira uopće nacionalizam kao takav, jer ono što on naziva nacionalizmom nije uopće nikakov nacionalizam, već klasna svijest pojedinih »slojeva«, koji se međusobno bore. U tom je smislu Tomašić za »nacionalizam puka« i radi toga naročito ističe »suprotnosti«, otkriva ih i svugdje nalazi. Sa toga stajališta **gleda i na povijest hrvatskoga naroda kroz prizmu klasne borbe i historijskog materijalizma, dolazeći, dakako, do apsurda.** U narodnom preporodu vidi posljednje napore staleškog (aristokratskog) nacionalizma, koji se »bori protiv madžarskog građanskog nacionalizma«, pa zato Hrvati »navješćuju Madžarima rat u cilju, da sačuvaju stalešku Austriju« (ib.). **Ovom marksističkom interpretacijom čini Tomašić upravo atentat na zdrav mozak i objektivnu historijsku nauku, pa je komentar suvišan.** Na drugom mjestu narodni preporod tumači »težnjom intelektualaca, da dobiju i održe položaje«, jer su im bile ugrožene egzistencije. (»Razvitak građanskih ideologija u Hrvatskoj« u »Savremeniku« studenoga 1936.). **Borba za narodni jezik,, kulturni i politički individualitet trebala je po Tomašiću samo zato »da zaštiti domaće intelektualce od presizanja sa strane tuđinaca«** (ib.). Zato je i u nagodbi od 1868. hrvatska inteligencija osigurala zakonarstvo, upravu, sudstvo, školstvo i bogoštovlje, a »potpuno mimoilazi problem ekonomske nezavisnosti Hrvata«, jer im je glavno, da sebi osiguraju službe. U tome dr. Dinko Tomašić nazali »objašnjenje« za narodni preporod i 1868. **Ako je to »nauka«, neka mu bude!** Ali, ne zaboravimo još nešto dražesno. Preuzimanje štokavštine za hrvatski književni jezik, Tomašić tumači »sociološki« time, da je u ondašnjoj Hrvatskoj bilo previše intelektualaca, pa da su se zato odrekli kajkavštine i poprimili raširenĳu štokavštinu, da se onda mogu plasirati na većem teritoriju (ib.). **Orjunašu Tomašiću se nikako ne sviđa Dr. Ante Starčević — kojega jedva spominje — a niti pravaštvo uopće. I postanak pravaštva tumači također klasno, jer »mali kapital teži, da se razvije u industrijski i financijski kapital«. »Za to treba gospodarska i politička nezavisnost«,** pa tim težnjama »savršeno odgovara« »ideja narodne in-

dividualnost i suverenosti.« Tako orjunaš Dr Dinko Tomašić tumači osnovnu Starčevićevu misao i zahtjev za ostvarenjem hrvatske državnosti i suverenosti. Tomašić je prije, kako smo iznijeli, hrvatsku državu proglasio **djelom pljakaša i lopova plemenske kulture, pa je do kraja ostao zakleti neprijatelj hrvatske državne misli. On opću težnju za državnošću prikazuje kao klasni zahtjev i interes »građanskog nacionalizma«, koji je inače u svemu suprotan njegovom dragom »nacionalizmu puka«, koji po »Hrvatu« Tomašiću kao da ne teži za tim idealom. Zar i tu ne vidimo njegov orjunaški papak, koji proviruje pod maskom marksističkog klasnog tumačenja? Po Tomašiću izgleda, da su i sada nosioci hrvatske državne ideje plemenski pljačkaši i agresivni samovoljni tipovi,** jer se te osobine plemenske kulture prenose »gotovo bez izmjena u gradove« (»Društveni razvitak Hrvata« str. 80), a »građanski nacionalizam« zalaže se danas za Starčevićevu misao. **Ta »građanski nacionalizam« hoće Tomašić svakako staviti u suprotnost s idejama, težnjama i interesima hrvatskoga seljaštva. On hoće na silu da razbije jedinstvo hrvatskih redova, pa zato i ne priznaje opstojnost hrvatskog nacionalizma, već samo klasne svijesti pojedinih »slojeva«, što on, da zakrije trag bez razloga i osnove naziva »nacionalizmom«.** Taj »građanski nacionalizam mu je pravo strašilo, a danas vidi čak i »tendencije staleškog (aristokratskog!) nacionalizma«, koji ide za tim, da »zaštiti i učvrsti staleške interese« »protiv širokih narodnih slojeva« (»Savremenik« lipnja 1937.) Do tih je fantastičkih rezultata Tomašić došao svojim »naučnim« ispitivanjem. **On se dalje obara na građanski nacionalizam«, koji bi nacionalnom mistikom htio »da** poveže uzajamno sve dijelove i sve skupine« naroda. To je za njega grijeh. **Obarajući se na tu mistiku izriče i negativan sud o pok. Šufflayu, čije su mu konstatacije** »pomanjkanja pouzdanja u vlastite snage« (»Savremenik« studenog 1936.) i »bijeg od realnosti«, kako kaže na drugom mjestu. **Tomašiću je »mistika« ništa manje, nego »idealizacija prošlosti, naročito naglašena ideja mučeništva (to je ovome orjunašu mistika!), stradanja i nepravde, kao i ideje o obrani zapadno-evropske civilizacije, o predziđu kršćanstva i uopće o naročitoj ulozi i važnosti Hrvata za održanje Zapada« (ib.). Te povijesne istine, krvave činjenice i gorka iskustva Tomašiću su samo mistika. Zato se oduševljava hrvatskim seljačkim pokretom, koji po njemu »razbija tu mistiku« (ib.).**

Ali Tomašić ni dalje ne miruje, nego priča i o dva **shvaćanja narodnosti. Obara se i osuđuje građansko shvaćanje, koje »naglašava solidarnost svih slojeva« i »dalje razvija nacionalnu mistiku pojačanu težnjama o**

rasnoj i kulturnoj nadmoćnosti«, pa se zato »oslanja na ustanove zapadno-evropske civilizacije« (ib.). O tome piše dalje upravo korteški zalazeći u dnevno-politička pitanja. Svemu tome pak stavja nasuprot seljačko shvaćanje narodnosti, koje »razbija nacionalnu mistiku«, »ne priznaje rasne teorije«, ni »ideju o solidarnosti svih slojeva, jer bi tada građanstvo nametnulo svoje shvaćanje i interese (ib.). Tomašić nije samo samovoljni kombinator i fantasta, već i **proračunani falsifikator, koji podmeće hrvatskom građanstvu rasizam, izmišljava čitavu teoriju o tome, pa onda s njom polemizira i »junački« je u pepeo mrvi.** On kaže, da teorija o gotskom podrijetlu Hrvata — koju su neki pojedinci iznijeli bilo iz naučnih pobuda, bilo iz političke tendencije, da Hrvate — čitav narod (i u prvom redu seljake, a ne samo građane — suprotstave kao neslavene slavenskom istočnom susjedu!) — **ima »određenu političku pozadinu«** (»Kritika rasne interpretacije političke historije Hrvata i Srba«, Ljubljana 1937), naročito ako je »dovedemo (a Tomašić je jedini dovodi!) u vezu s teorijom o superiorno nordijske rase«, osobito pak s idejom »o superiornosti grada u odnosu prema selu«, gdje je »slabiji, inferiorniji elemenat« (ib.). To je, kaže slavodobitno Tomašić, sve u **»potpunoj oprečnosti i sa kulturnim shvaćanjima i ekonomskim interesima i sa političkim težnjama hrvatskoga seljaštva« (ib.).** Zato će ove rasne teorije sada zaoštriti »opreke između predstavnika građanskih i predstavnika seljačkih ideologija« (ib.). To licumjerski kliče Tomašić. U stvari on namjerice stvara opreku izmišljajući čitavu tu teoriju i stavljajući je građanstvu kao njegov politički zahtjev. Tomašić je ovdje obični **mistifikator, haranger i intrigant. Iz tih je razloga i razlomio hrvatstvo najprije na dvije suprotne kulture, onda zanijekao hrvatski nacionalizam, potaknuo i izoštrio klasne suprotnosti, oborio se na državnu ideju, produbio jaz sela i grada, te lažno i korteški obijedio građane kao neprijatelja seljaštva i širih slojeva.**

Hrvatskom seljaštvu Tomašić nije učinio nikakovu uslugu, već je njegove zahtjeve, danas zajedničke svim dijelovima hrvatskoga naroda, snizio na borbu za klasne interese. Bliještave riječi i komplimenti ne mogu promijeniti stvarnost.

Tomašić, **svojim osnovnim orjunaškim mentalitetom, marksističkom dijalektikom i historijskim materijalizmom, iznio je takove stvari i na taj način, da mogu i moraju samo štetno i negativno djelovati u našoj političkoj borbi, kada je danas za postignuće cilja potrebna koncentracija svih snaga i energija.** Tomašićev **rad je daleko od ozbiljne i objektivne nauke. To je politička propaganda, i to, kako smo vidjeli, štetna, negativna i protuhrvatska propaganda.** To je istina o dru Dinku Tomašiću!

Mi smo hrvatski sveučilištarci sve ovo znali i budno pratili Tomašićev rad. Izražavali smo na razne načine od zgode do zgode svoje nezadovoljstvo i negodovanje, naročtio kada je Dr. **Tomašić svojim nastupom i radom u seminaru favorizirao i pogodocao marksistima, a prema hrvatskim se nacionalistima držao neprijateljski, te često s prezirom odbijao njihove opravdane prigovore, ne davao im ili oduzimao riječ i u opće spriječavao slobodu diskusije u sociološkom seminaru** To su činjenice i istine dobro poznate svima onima, koji su bar jednom bili na seminaru. Međutim mi smo prateći Tomašićev rad uvidjeli, **da on sve radi planski i sistematski i da se štetne posljedice njegovog zakrabuljenog rada vidno opažaju i osjećaju. Marksisti i ostali zagovornici jugoslavenske pučke fronte otvoreno su se zalagali za Tomašića, koji im je postao kao neki ideolog, učitelj i »naučni« formulator njihovih protuhrvatskih namjera i djela. Njegov je rad bio tim opasniji, što je on sve to sakrivao plaštem »seljačke demokracije« i službene HSS.** (Tako rade i danas njegovi branioci ne zalazeći nikad u bit stvari.) Svijesna hrvatska sveučilišna omladina, u prvom redu pravnici, nije zato mogla dalje ostati šutke. **Bila je primorana od svoje savjesti, poštenja i hrvatske svijesti, da protiv svemu tome izrazi otvoreno svoje negodovanje.** To joj nije bilo samo pravo, **već sveta i neizbježiva dužnost.** Zato je 23. X. došlo u Pučkom Sveučilištu do hrvatskih demonstracija protiv dra Dinka Tomašića, koji je htio predavati o »Razvitku hrvatskog nacionalizma«. Stav hrvatskih studenata najbolje se očitovao u poklicima: **»Dole orjunaši! Dole batinaši! Živila nauka! Dole jugofašisti! Dole jugoslovenski pučko-frontaši« i sl. Radi toga se demonstriralo protiv dra Tomašića, pa neka ga njegovi prijatelji brane na tom terenu, a ne da prelaze na druge stvari i svraćaju pitanje na drugu stranu.** Zato nam je još uvijek dužan odgovor dr Tomašić i svi oni, koji su ga pokušali opravdati i uzeti u obranu.

Nezadovoljstvo s negativnim radom i smišljenom propagandom dra Tomašića odrazilo se i na Sveučilištu u punoj mjeri, što je posve **prirodno, razumljivo i opravdano.** Dne 9. XI. imao je Tomašić održati prvo predavanje, ali ga je odgodio za 12. X. osjećajući neraspoloženje studentske javnosti, a u prvom redu pravnika, koji ga dobro poznaju. **Pravnici I. godine, osim nekoliko nehrvata i onih koji su već iz srednje škole došli komunistički »preparirani«, pridružili su se svijesno starijim kolegama, kada su vidjeli tko je, što i kako radi ovaj »Hrvat« i »učenjak«. U petak 12. XI. Tomašić je, osje-**

čajući da je situacija nepromijenjena i da nezadovoljstvo čak i raste — opet odgodio predavanje. Zatražio je posebno lično prijavljivanje za seminar, jer je odlučio da radi u zatvorenim grupama od 15 studenata, dakako bez mogućnosti kontrole i sudjelovanja studenata, koji vode računa o njegovom radu. Tomašić je to svijesno radio, pa kada je 16. XI. uveo još neke selektivne mjere i kada je počeo izigravati studente, moralo je doći do spontanog izražaja nezadovoljstva i protesta. Studenti, naročito pravnici prve godine, revoltirani takvim postupcima, a znajući dobro rad dra Tomašića, u miru su sa par poklika izrazili svoje osjećaje i želje. Dr Tomašić koji sam znade svoje grijehe i kojemu savjest nije mirna i čista, zapao je u neki panični strah, očekujući, da će ga ubiti, napasti ili čak izmrcvariti. Studenti su prosvjedovali protiv ovakovog držanja dra. Tomašića, koji ih uvredljivo smatra nekim ubojicama i krvnicima. Tomašiću dakle još nije dosta, pa na ovakav način vrijeđa svijesne hrvatske studente. Bilo je upravo komično njegovo držanje, kada je tražio garanciju svog tjelesnog integriteta i kada je pozivao u pomoć gg. Rektora i dekana. Njihove intervencije kod studenata bile su zaista suvišne, ali Tomašić stvari udešava tako proračunano, da može deklamirati, kako ga ti »fašisti« i »frankovci« hoće ubiti i t. d. Čudan je inače taj strah staroga batinaša i teroriste, a ono njegovo skoro plakanje i udaranje u sentimentalne žice, može biti samo ili trik ili osjećaj povrijeđene taštine.

Uzbuđenje među studentima nije se utišavalo, pa je g. Rektor Dr Edo Lovrić, u kojega svi imamo puno povjerenje, odlučio poduzeti sve, da se ovo pitanje riješi. U tu svrhu održana je 18. XI. od ¼10 do ¼12 pa onda od četvrt 1 do 1, i to u rektoratu konferencije pod predsjedanjem g. Rektora. Bili su prisutni dr Dinko Tomašić, delegat nezadovoljnih pravnika, predstavnik Interkluba i dva delegata sveuč. organizacije HSS. Zamisao, da nezadovoljni studenti, a to znači golema većina, pregovaraju i razgovaraju neposredno s drom Tomašićem potiče od njegova brata studenta prava Tonka Tomašića. Od njega, a to znači u stvari, od samoga dra Tomašića, potiče i ideja o tome, da dr Tomašić dade izjavu ili napiše članak, kojim bi se zadovoljili studenti s jedne, a spor se riješio i on započeo normalnim radom na Sveučilištu s druge strane. Ovo moramo naglasiti, da se vidi tko je bio dosljedan i tko je održao riječ i ustrajao na svom vlastitom predlogu, a tko to nije učinio. Na konferenciji je sam g. Rektor, u težnji da se stvar što prije mirno riješi, iznio prema predlogu nezadovoljnih studenata neke točke, koje bi članak ili izjava imali obuhvatiti. Prema tome dr. Tomašić bi imao, da protu-

mači svoje dosadašnje stajalište i dokaže (dakako ako
može? Opaska naša!), da nije suprotno interesima hr-
vatskoga naroda. Dr. Tomašić je izjavio, da je spreman
napisati takav članak. Nastala je oko toga diskusija, pa
je dr. Tomašić prihvatio predlog, da to bude odštampa-
no u »Hrv. Dnevniku« ili »Savremeniku«. **Dakle, i na to
je pristao!** U tome članku po želji nezadovoljnika, t. j.
svijesnih hrvatskih akademičara, Dr Tomašić bi trebao
(dakako, ako hoće i može!) da se na zgodan način iz-
jasni za jedinstveni hrvatski nacionalizam i hrvatsko
državno pravo, a protiv marksizma (komunizma) i puč-
kofrontaštva. Pri tome želimo, da bude konkretan, te
da se sam izjašnjava, a ne da se pokriva imenima Star-
čevića, Radića i Šuflaja, a niti da se sakriva iza dra
Mačka. U interesu Sveučilišta želimo, da se odrekne
dnevne politike. Dr Tomašić upoznat je onda i sa opas-
kama, da se sada blago izrazimo, koje studenti stavlja-
ju na njegov rad, polazeći sa naučnog i hrvatskog gle-
dišta. To bi imao uzeti u obzir kod sastava članka. Pri-
govorili smo političkoj osnovi, odnosno današnjem poli-
tičkom efektu, njegove hipoteze o dvjema hrvatskim
kulturama, u kojoj se negativno prikazuje većina hr-
vatskog naroda, a hrvatska država kao djelo pljačkaša
i razbojnika. Tome treba, nadodajemo, dati tumačenje
da je to jedna hipoteza, na osnovu koje se ne mogu iz-
voditi danas praktični politički izvodi. Dalje smo prigo-
vorili Tomašićevom negiranju jednstvenog hrvatskog
nacionalizma, kojega on zamjenjuje klasnim pojmovi-
ma, staleškog, građanskog, i pučkog (seljačkog »nacio-
nalizama i to zato, jer je to destruktivno u današnjoj
našoj oslobodilačkoj borbi. To ne odgovara niti stvar-
nosti (pa ne može niti biti rezultat nauke!), kao ni To-
mašićeva omalovažavanja Šufflayevih konstatacija i o-
pažanja koja su mu mistika i bježanje od realnosti. To-
me smo nadodali prigovor Tomašićevim dnevno-politič-
kim izvodima i aluzijama u njegovoj »Kritici rasne in-
terpretacije političke historije Hrvata i Srba«, u kojoj
polemizira s tezom, koju kod nas nitko nikad nije po-
stavio. Nismo tražili, da se on očituje ili izrazi o rasi-
zmu, već smo se ograničili na politički prigovor i na nje-
gove ničim osnovane tvrdnje, da se hrv. građani po-
moću rasizma hoće nametnuti seljaštvu. U pogledu To-
mašićevog gledanja na zapadno-evropsku kulturu izne-
sen je prigovor, da tu ne treba neosnovano napadati,
jer će se i to negativno odraziti u našoj političkoj bor-
bi, ali time nije rečeno, da treba napadati sve sa istoka,
jer znamo dobro, da je muslimanski dio hrv. naroda
povezan uz Istok. Sve ovo izneseno je kao želja i sve je,
kako vidimo, političkog karaktera, te ne znači nikakovu
presiju na slobodu znanosti. (Mi nismo zalazili u Toma-

šićeve sociologijske teoretske stvari, već smo se ograničili na političke!) Dr Tomašić je sve ovo saslušao, pa je još nakon nekih peripetija, zaključeno i ugovoreno, da bi on imao to objaviti do 26. XI., a ako to ne izađe onda hrv. studenti mogu slobodno zauzeti daljnji stav. Nastalo je pitanje, kako će se ustanoviti, da li članak zadovoljava ili ne, jer je u tu svrhu predloženo, da gg. dr. Lovrić i dr Milobar pregledaju stvar i dadu mišljenje. Dr Lovrić je istaknuo, da on nije nikakav sociolog, pa da će o tome razgovarati sa g. drom Milobarom. Delegat nezadovoljnika stavio je na tu soluciju izvjesnu rezervu. Dr Tomašić je pristao na cenzuru dra Lovrića i Milobara. Time se, sada nadodajemo, dr Tomašić pokazao upravo mizeran i jadan.

Kada su studenti ovo doznali nisu se time zadovoljili, jer da bi Tomašić mogao spretno napisati članak, izbjegavajući izjasniti se baš o onome, što treba i što mi opravdano želimo. Gg. dr Lovrić i dr Milobar mogli bi to prihvatiti kao stvar samu po sebi, ali onda ne bi bilo očekivanog učinka, a Tomašić bi se onda sakrivao za ove naše ugledne ličnosti. Kad je to sutradan 20. XI. saopćeno g. Rektoru, on je uvažio mišljenje studenata i odustao, da se sa g dr Milobarom u to upušta, tim više, što je sam došao do sličnog zaključka, pa će se držati u čitavoj stvari neutralno s težnjom, da stvar mirno i što brže bude dovršena.

Takovo je bilo stanje 19. XI. Svi su očekivali, da će se stvar dalje razvijati utvrđenim putem, te da će skoro doći do obećane izjave, odnosno članka. (Upozoravamo: Ideja o tome potiče od samog Tomašića, on je na to pristao i tako ugovorio s predstavnicima studenata po svojoj slobodnoj volji!). Činjenica, da gg. Lovrić i Milobar nisu htjeli pregledati članak, ne mijenja ništa na stvari, a bezobrazna je laž, da su delegati nezadovoljnih pravnika zahtijevali, da oni cenzuriraju i ocijene sami članak dra Dinka Tomašića. Oni su samo izrazili želju, da, ako to hoće dr Tomašić, da vide članak prije objave pa da mogu upozoriti na koji propust, dovoljno nenaglašenu stvar ili isticanje nespornih i sporednih stvari. Time bi pripomogli da članak bude zadovoljujući, a prema tome od efekta, a to u interesu baš dra Dinka Tomašića. Prema tome takovo stanje stvari ne može mu poslužiti nikako kao izlika za nagli preokret, koji je uslijedio sutradan, kada je dr Tomašić doznao, da ga je vlada u Beogradu potvrdila kao izvanrednog profesora, pa da više nije docent. Sada on najednom diže glavu, njegova se stara orjunaška drskost i bahatost povampiri, pa više ne će da čuje o članku, ne će da razgovara sa studentima, a njegov brat Tonko — dosad tako ponizan i ustrajan u moljakanju, da razgovaramo s njegovim bratom i da se sporazumimo — ustaje na naše postupke oštrim riječima i najavljuje kampanju na obranu njegovog brata, koja da će započeti istog dana u »Hrvatskom Dnevniku«.

U istinu 20. XI. na večer mogli smo u »Hrvatskom Dnevniku« čitati dugi članak o »neuspjelom (?) pokušaju teroriziranja (?)« na Sveučilištu. Tako infamne, drske, i bezobrazne laži u osnovi i pojedinostima već davno nismo imali priliku čuti. A to je djelo samog dr Dinka Tomašića — bilo sve, bilo da je on dao podatke i materijal. To ne mijenja ništa na stvari, pa je tim postupkom dr Tomašić dao svjedodžbu svoga orjunaško-marksističkog shvaćanja morala i poštenja. Tako dr Tomašić odnosno »H. D.«, drsko s prozirnom tendencijom i bez stida podmeće hrvatskim pravnicima, da su oni kao »uvjet« tražili od dra Dinka Tomaš. »da ne
smije prikazivati Starčevića kao preteču hrvatskog se-
ljačkog pokreta, a Stj. Radića kao nastavak Starčeviće-
vog rada itd.« (Ne ulazimo inače ovdje u pitanje, da li
to stoji!), »da ne smije u prilog svojih teza citirati
niti Starčevića, niti dr Šufflaya«, »da mora nepovoljno
govoriti o istočnoj kulturi« i »da ne smije tvrditi, da je
racizam na štetu seljaka«, jer da je baš koristan. Sve
su ovo bezobrazne laži, jer ništa od toga nismo tražili.
»H. D.« i dr Tomašić hoće nas na ovakav (možda »de-
mokratski«) način prikazati i javnost svijesno lažno in-
formirati, pa onda na osnovu toga stvarati zaključke i
zasnivati obranu dra Tomašića. To je zaista infamno,
ali od tih možemo i gorih stvari očekivati! Još je drs-
kija i zlonamjernija podvala, da smo mi tražili »da tu
izjavu ocijeni« i prof. Šćetinec. O tome nije bilo go-
vora i ime dra Šćetinca je spomenuto samo onda, kada
je netko ustvrdio, da danas u Hrvatskoj nema socio-
loga osim dra Milobara i dra Tomašića. Sada je primje-
ćeno da je i dr Šćetinec sociolog. To i ništa više.
Sve se ovo inače odvijalo na dogovoru u rektoratu
i što je tu rečeno bilo je »pro foro interno«, a dr To-
mašić je sada to iznio harangerski na ulicu i u javnost,
a uz to još lažno i tendenciozno. Stvorite sada sami sli-
ku toga čovjeka! »Hrv. Dnev.« sve to piše i govori u
obrani »načela slobode nauke«, iako to nema ništa s
naukom, kao što je bio i slučaj sa docentom Tadićem
(Sada je referentom ministarstva u Beogradu!), koji
slučaj »Hrv. Dnev.« potpuno odobrava, iako tamo nije
bila obična demonstracija, već daleko oštriji postupak.
Uostalom »logika« i »dosljednost« »Hrv. Dnev.« postale
su već poslovične! »Hrv. Dnev.« uspoređujući Tomašića
s Tadićem, kaže da je Tomašićevo »hrvatstvo izvan sva-
ke diskusije«, i to zato, jer nije poput Tadića negirao
hrvatstvo koje naše pokrajine. Kao da mu je to netko

prigovorio? Zašto »Hrv. Dnev.« ne pogleda Tomašićevu »hrvatsku« prošlost i sadašnji »hrvatski« i »naučni« rad, a ne da sve iskrivljuje i dijalektički blesavo nateže i konstruira? Zašto ne zađu u bit ličnosti i rada dra Tomašića, nego ga čak brane izmišljotinama (u tome su se specijalizirali!) I iskrivljavanjima, da kampanja »nije osobne naravi«, da njegove radnje »daju izliku za napadaje«, da za njih osoba Tomašića »uopće nije važna« i da naša »akcija nije uperena protiv osobe Dinka Tomašića« (iz uvodnika »Hrv. Dnev.« od 23. XI.). To sve nije važno Dnevniku, jer da mi time u stvari pucamo na seljačku ideologiju i pokret, a to da se vidi iz naših zahtjeva, koje su oni, kako smo vidjeli, lažno prikazali i preokrenuli. »Hrv. Dnev.«, dakle, sve preokreće i izvrće, te bježi sa predmeta stvari. Tu su nijemi, tu šute. Ne mogu ništa drugo, jer mi imamo pravo, a mi nismo krivi ako se jedan dr Dinko Tomašić uvukao u njihove redove, pa da ga kao prvaka moraju braniti. Nas za to ne može nitko kriviti. Mi smo iznijeli i dokazali zašto smo protiv Tomašića, pokazali smo njegove »naučne«, nacionalne i moralne kvalitete, pa neka se o tome govori i neka nas u tome pobijaju oni, koji se zalažu za Tomašića, pa tako i komunisti, jer su oni protiv našeg ispravnog nacionalističkog rada najaktivniji i oni daju ton svim pokušajima obrane ovog »pohrvaćenog« marksiziranog orjunaša i jugofašiste. **Neka ne služi na čast onima, koji svojataju dra Tomašića kao svoga, kao Hrvata i koji borbu protiv jednog jugoslavenskog pučko-frontaša smatraju »borbom protiv hrvatskog seljačkog naroda«. Tko brani Tomašića — identificira se s njim, pa neka to znade i poluslužbeni »Hrvatski Dnevnik« i oni, koji se s njime slažu. Ako je tako, onda znamo na čemu smo, znamo kakav stav mora zauzeti borbena hrvatska nacionalistička omladina, koja se bori za ostvarenje ideala hrvatskoga naroda: njegove državnosti, slobode i života dostojna čovjeka i kulturnog naroda. Tko to sprječava ili otežava naš je neprijatelj, pa kitio se bilo kojim imenom, i ustajala na njegovu obranu bilo koja organizacija. Naš je stav odlučan. Naš je put jasan. Neprijatelje znamo i s njima ćemo obračunati.**

TISKARA M. ZAGOTTA, ZAGREB, Radišina ulica 13.

IZDAO ODBOR HRVATSKIH PRAVNIKA

Ova je brošura izdana prilozima hrvatskih pravnika, pa kako još nisu svi troškovi namireni molimo kolege, da prema svojim mogućnostima doprinesu prilog u tu svrhu.